

Stichting Achterhoek Duurzaam Verbouwen; *Stand van zaken 2012-2015*

Stichting Achterhoek Duurzaam Verbouwen (ADV) voert één van de projecten uit van de Regio Achterhoek c.q. Agenda Achterhoek 2020, met steun van de provincie Gelderland. De doelstelling is meerledig, namelijk duurzaam en levensloopbestendig maken van vastgoed, verbetering van de leefomgeving, bevorderen van innovatie in het bedrijfsleven en versterking van economie en werkgelegenheid. De concrete doelstelling is het verduurzamen van 1.600 huur- en 2.200 particuliere woningen, 400 bedrijfsgebouwen en 5% van het gemeentelijk vastgoed. Voor de uitvoering werkt ADV nauw samen met een actief betrokken partnernetwerk van gemeenten, woningcorporaties, kennisinstellingen en bedrijven, die gezamenlijk de ambitie hebben om de Achterhoek te verduurzamen en op termijn energieneutraal te maken.

In de twee aanloopjaren (2012-2013) is de ADV-aanpak uitgedetailleerd en zijn samenwerkingsverbanden gesmeed met de stakeholders. Vanaf 2014 is dit in een versnelling gekomen en is een groot aantal projecten in uitvoering genomen onder het label 'verduurSaam (tot mei 2015) of 'verduurSaam energieloket' (vanaf mei 2015). De projecten lopen uiteen van het aanpakken van de particuliere woningen in de impulsprojecten, het faciliteren van burgerinitiatieven tot het uitvoeren van haalbaarheidsonderzoeken voor sportverenigingen, mkb-bedrijven en openbare, gemeentelijke gebouwen. Er is sinds 2012 veel kennis en ervaring opgedaan met onder andere het opzetten van top-bottom-up projecten, zoals de impulsprojecten en de burgerinitiatieven.

1 Woningen

1.1 Woningen; realisatie 2012-2015

De aanloop kostte meer tijd dan voorzien. Begin 2014 is een versnelling ingezet met het doorpakken in projecten. Dat kon op de eerste plaats omdat de buurtaanpak was ontwikkeld. Hierbij worden huur- en eigen woningen in buurten, wijken of dorpen op initiatief van bewonersorganisaties clustergewijs benaderd. Op de tweede plaats werkte de Investeringsimpuls van de provincie Gelderland stimulerend om samen aan de slag te gaan.

In 2013 is wijk de Hazelder in Winterswijk uitgevoerd als pilot voor de buurtaanpak, in samenwerking met De Woonplaats. In 2014 is het aantal buurtprojecten opgeschaald, in omvang variërend van 50 tot 250 huur- en particuliere woningen per project. Daarnaast zijn in alle acht gemeenten meerdere bewonersinitiatieven ondersteund, die uitsluitend bestaan uit particuliere woningen.

Eind 2015 is een 'voorloperstraject' gestart. Hierin nemen ambitieuze particuliere woning-eigenaren deel die hun woning vergaand willen verduurzamen en energieneutraal willen maken. Zij doen kennis op en delen hun ervaringen tijdens bijeenkomsten en excursies en passen deze toe bij het verbeteren van hun eigen woning.

In de periode 2012-2015 zijn 2.707 huurwoningen met 2 of meer labelstappen verbeterd, waarvan 1.729 in 2015. Daarnaast zijn tot en met 2014 2.054 huurwoningen verbeterd met één labelstap. Deze aantallen zijn gebaseerd op de opgave van de corporaties¹. Er zijn in de periode 2012-2015 energiebesparende maatregelen aangebracht in 6.872 particuliere woningen, waarvan 2.197 in 2015. De aantallen particuliere woningen zijn gebaseerd op de beschikkingen Achterhoek Bespaart. De ingrepen leidden tot een verbetering met één of meer labelstappen. Een deel werd tot 5 labelstappen verbeterd. In het merendeel van de gevallen gaat het om isolatie van dichte gevel of glas en het vervangen van de cv-ketel door een HR107-ketel.

De samenwerkende partners van ADV ondernemen diverse activiteiten om deze woningverbeteringen te realiseren, waarbij het programmateam van ADV een stimulerende en ondersteunende rol vervult. De geboekte resultaten zijn het gevolg van de gezamenlijke inspanningen van het partnernetwerk.

In mei 2015 is het verduurSaam energieloket gelanceerd, een initiatief van de acht gemeenten², ADV en AGEM, dat mede wordt gesteund door het Nationaal Energieakkoord. De activiteiten van ADV richting bewoners in de Achterhoek zijn sindsdien uitgevoerd onder het label van het verduurSaam energieloket, om zodoende één aanspreekpunt voor de Achterhoek te creëren.³

1.2 Woningen: successen, verbeterpunten

Er is een nauwe samenwerking opgebouwd met gemeenten en corporaties. In de beginperiode konden deze organisaties minder capaciteit inzetten voor ADV-projecten dan waarop aanvankelijk was gerekend. Vanaf begin 2015 is deze capaciteit uitgebreid, waardoor de samenwerking intensiever is geworden. Deze samenwerking heeft ook gestalte gekregen in het verduurSaam energieloket, dat is gelanceerd in mei 2015.

De subsidieregeling Achterhoek Bespaart is afgelopen jaren in Gelderland –en diens omringende– met horten en storen beschikbaar geweest. De discontinuïteit belemmert effectieve communicatie. Het verstoort een vloeiend verloop van de klantreis van particuliere woningeigenaren⁴. Het blijkt dat een kleine subsidie particuliere woningeigenaren over de streep kan trekken om hun investeringsbeslissing niet uit te stellen. Onduidelijkheid over de beschikbaarheid van dit soort regelingen verstoort dit proces.

De gekozen wijken en dorpskernen voor de buurtaanpak zijn geprioriteerd op basis van het eigen initiatief van bewonerscollectieven en de Achterhoek Energiekansenkaarten. De

¹De Woonplaats, Sité Woondiensten, Prowonen, Wonion, WS Bergh (nu Plavei) en WSD (nu onderdeel van De Woonplaats).

²Aalten, Berkelland, Bronckhorst, Doetinchem, Montferland, Oost Gelre, Oude IJsselstreek en Winterswijk.

³Het label 'verduurSaam, start vandaag, geniet morgen' (samen verduurzamen) is door ADV geïntroduceerd en tot mei 2015 gebruikt als afzender van alle activiteiten op het gebied van voorlichting en advisering. Vanaf mei 2015 is het label ingebracht in het verduurSaam energieloket. Sindsdien voert ADV alle voorlichting en advisering richting bewoners uit onder het label 'verduurSaam energieloket'.

⁴Klantreis: het proces dat bewoners doormaken van onbewust en niet geïnteresseerd, naar betrokken bewoners die in actie komen (AIDA: Attention, Interest, Desire, Action).

buurtaanpak is succesvol, maar vraagt veel capaciteit en doorlooptijd. Ervaring leert dat particuliere woningeigenaren één tot anderhalf jaar tijd nodig hebben om van initiatief tot uitvoering van maatregelen te komen, waarbij een deel afziet van maatregelen.

Particuliere woningeigenaren hebben verschillende motieven om hun woning te verbeteren: verbouwing/onderhoud, woonlasten, comfort, waarde/verkoopbaarheid woning en zorg om het milieu. Ze hebben ook redenen om nog even af te wachten: (werk)zekerheid, relatie/gezin, inkomen/financiële middelen, angst voor rommel en gedoe en desinteresse of andere bestedingsprioriteiten. In het krachtenspel van drijvende en remmende factoren zoekt ADV voortdurend naar manieren om de vraag te stimuleren, randvoorwaarden te optimaliseren en vraag en aanbod bij elkaar te brengen.

Uit de diverse maatwerkadviezen blijkt dat energiebesparing voor de particuliere woningeigenaren financieel matig aantrekkelijk is. Afgezien van spouwmuurisolatie en zonnepanelen kunnen de terugverdientijden van energiebesparende maatregelen oplopen tot tientallen jaren. Voor de meeste woningeigenaren is dat reden om de maatregelen uit te stellen totdat ze gaan onderhouden, vervangen of verbouwen.

De samenwerking met corporaties in impulsprojecten met versnipperd bezit verloopt goed. De dynamiek die in een buurt op gang komt als huurwoningen worden aangepakt, wekt bij een deel van de woningeigenaren nieuwsgierigheid op naar de mogelijkheden voor hun eigen woning. Het blijkt echter dat de klantreis van particuliere woningeigenaren niet in fase loopt met die van corporaties en hun huurders. De prijsstelling van collectieve verbeteringen levert vaak een (te) klein kostenvoordeel op. Daarom lukt het maar beperkt om huur- en particuliere woningen gelijktijdig te verbeteren.

Er zijn diverse buurtprojecten gestart, die zijn geïnitieerd door dorps- en bewonersinitiatieven, in samenwerking met gemeenten, uitvoerende bedrijven en AGEM. De buurtaanpak waarbij bewoners zich opwerpen als 'wijkambassadeurs' die burens enthousiasmeren, blijkt aan te slaan. Het bewustwordings- en keuzeprocess vergt veel capaciteit en doorlooptijd, met name omdat de initiatiefnemers en de betrokken woningeigenaren hun eigen prioriteiten en tempo bepalen.

ADV zal vanuit het verduurSaam energieloket haar werkwijze verder ontwikkelen en optimaliseren om met beperkte capaciteit meer effect te bereiken. Daarom is een proef gestart met vrijwilligers die zich met name richten op het leggen van de eerste contacten met woningeigenaren. In Ruurlo wordt in een proef samengewerkt met de Energie Noabers van Berkelland Energie om de wijk Garvelinkkamp aan te pakken. In Oost Gelre en Montferland is gestart met het instrueren van woonconsulenten die senioren informeren over het levensloopbestendig maken van hun woningen. De instructie is erop gericht om de woningeigenaren tevens te interesseren voor energiebesparing. In 2016 zal ervaring worden opgedaan met de inzet van vrijwilligers. Er zal worden nagegaan of de effectiviteit en het bereik hiermee kunnen worden vergroot en met minder middelen meer kan worden bereikt.

Een discussiepunt is of ADV (of het verduurSaam energieloket) een proactieve rol zou moeten spelen tussen vraag en aanbod. Tot op dit moment is een positie gekozen waarbij

ADV zich toelegt op het ontvankelijk maken van de vraagkant van de markt (bewustmaking, voorlichting, advisering). ADV heeft zich tot nu toe afzijdig gehouden van het (ver)koopproces zelf; dat is overgelaten aan de marktwerking tussen vragers (woningeigenaren) en aanbieders (bouw- en installatiebedrijven). Omdat deze marktwerking in de praktijk maar moeizaam tot stand komt, pleit de Regiegroep Energiebesparing Koop van het SER-Energieakkoord er voor dat de energieloketten ook als marktplaats zouden moeten gaan fungeren. Het ADV-bestuur staat hier gereserveerd tegenover.

2 Mkb-bedrijven

2.1 Mkb-bedrijven; realisatie 2012-2015

In samenwerking met de Industriële Kringen is in 2013 een pilot uitgevoerd om mkb-ondernemers voor te lichten over energiebesparing, duurzaamheid en maatschappelijk verantwoord ondernemen. In 2014 is in enkele bedrijven een energie- en duurzaamheids-scan uitgevoerd om te bepalen door welke boodschap de ondernemers zich aangesproken voelen. In samenwerking met Industriële Kring Berkelland is in 2015 gestart met energie- en duurzaamheidsscans in circa 35 bedrijven (Ruurlo).

2.2 Mkb-bedrijven: successen, verbeterpunten

Mkb-bedrijven zaten afgelopen jaren in de overlevingsmodus. Daarom slaagde ADV er beperkt in om deze bedrijven te bereiken. De pilots in samenwerking met industriële kringen beginnen hun vruchten af te werpen. Actieve betrokkenheid van (ex)ondernemers bij de werving van bedrijven voor energie- en duurzaamheidsscans blijkt cruciaal om de verbinding te kunnen maken. Door aansprekende voorbeelden –laaghangend fruit– naar voren te halen, kunnen bedrijven worden geactiveerd om een energiescan uit te laten voeren, waarmee lucratieve maatregelen in beeld worden gebracht.

Voor het benaderen van mkb-bedrijven is nagegaan of samengewerkt zou kunnen worden met de Omgevingsdienst Achterhoek. Dat is niet van de grond gekomen, met name door verschil in aanpak en prioriteiten. De samenwerking met de industriële kringen verloopt wel goed.

De actieve benadering van bedrijvenparken in samenwerking met industriële kringen zal voor zover mogelijk worden voortgezet in samenwerking met ondernemersverenigingen. In Doetinchem is inmiddels een start gemaakt. Daarbij zal gebruik worden gemaakt van de leerervaringen in de voorgaande periode. De aanpak bestaat uit voorlichting en werving door (ex)ondernemers, gevolgd door energie- en duurzaamheidsscans.

3 Gemeentelijke gebouwen

3.1 Gemeentelijke gebouwen; realisatie 2012-2015

Met de gebouwbeheerders is in 2014 gewerkt aan een gezamenlijke aanpak voor monitoring, met de gemeentewerf van Doetinchem als pilot. In Doetinchem zijn in 2015 energiebesparingsonderzoeken uitgevoerd in circa 15 gymzalen en daarnaast circa 15 gebouwen van sportverenigingen. In Oost Gelre heeft de gemeente een afstudeerder ingezet om het besparingspotentieel te onderzoeken (2014). Voor de gemeente Berkelland is een haalbaarheidsonderzoek uitgevoerd naar de mogelijkheden om het gemeentekantoor vergaand te verbeteren (2015).

3.2 Gemeentelijke gebouwen; successen, verbeterpunten

Gemeenten zijn afwachtend vanwege het afstoten van gebouwen of het ontbreken van middelen. Zij hebben te maken met een krimpende organisatie en onzekerheid over de gebouwen die zij in portefeuille zullen houden. De helft van de gemeenten heeft al maatregelen getroffen om hun gebouwen energiezuinig te maken. De voortgang met betrekking tot openbare gebouwen is daardoor beperkt. Vanaf 2015 ligt de focus op gemeenten en gebouwen die kansrijk lijken. Met alle gemeenten wordt erover gesproken om de energimonitoring door te zetten. Gezien de doorlooptijd zal dit naar verwachting leiden tot een beperkt aantal verbeteracties in gemeentelijke gebouwen in 2016.

4 Kennisdeling en innovatie bouw- en installatiesector

4.1 Kennisdeling en innovatie; realisatie 2012-2015

Er zijn 80 bedrijven aan ADV verbonden (22 bouwbedrijven, 16 installateurs, 5 specialisten, 5 vastgoedonderhoudsbedrijven, 16 leveranciers, 6 adviseurs en 10 overige).

Voor het bevorderen van deskundigheid en innovatie in de sector zijn maandelijks workshops, masterclasses, leerkringen en voorlichtingsavonden georganiseerd. Deze hadden als onderwerp: techniek, proces & klant/marketing, proces & ketensamenwerking en financiering. Deze kennissessies bieden gelegenheid om kennis te verwerven, ervaringen te delen en de onderlinge relaties in de regio te versterken; de deelnemers aan de kennissessies vormen als het ware een Community of Practice. De kennissessies kunnen op een hoge waardering van de deelnemers rekenen, met een deelname van 25 tot 80 mensen per bijeenkomst. In 2015 is gestart met enkele meerdaagse trainingen op het gebied van marketing en sales.

De opgedane kennis wordt waar mogelijk doorgezet naar het onderwijs, zoals de bouwopleidingen ('Bekiekkentrum' Borculo) en naar de Technieklokalen. ADV heeft een module 'Expeditie Energie' ontwikkeld voor de Technieklokalen. Deze module komt daarmee ter beschikking voor het techniekonderwijs op de basisscholen. Het mes snijdt aan twee kan-

ten. Jonge mensen worden enthousiast gemaakt voor energiebesparing en duurzame opwekking. En leerlingen die met enthousiaste verhalen over duurzaamheid en energiebesparing thuis komen, versterken de communicatie richting hun ouders die in een buurt-aanpak opgeroepen worden om hun woning te verduurzamen.

4.2 Kennisdeling en innovatie; successen, verbeterpunten

De bouwers, installateurs en andere leveranciers zijn intensief betrokken bij de diverse voorlichtingsavonden en informatiebeurzen in de acht gemeenten, de jaarlijkse Achterhoekse Duurzame Huizenroute en de verduurzaming van het Inloophuis Oude IJsselstreek in één dag (2013). De Achterhoekse Duurzame Huizenroute –in 2015 inmiddels de derde editie– kan rekenen op een grote belangstelling met 20 tot 25 bezoeklocaties en 400 tot 650 bezoekers.

Een aantal ondernemers heeft het initiatief genomen om zelf voorlichtingsavonden te organiseren in hun werkgebied, in samenwerking met ADV onder het label Energieplein Aalten en Achterhoek Isoleert.

De samenwerking met bedrijven die betrokken zijn bij de projecten en/of kennissessies is goed. Wat nog onvoldoende lukt, is om in contact te komen met bedrijven die nog niet actief bij projecten of kennissessies betrokken zijn. Veel bedrijven in de sector moeten wennen aan de structureel veranderende markt. ADV zal samen met de brancheorganisaties Bouwend Nederland en Uneto-VNI zoeken naar manieren om deze bedrijven meer te betrekken en te helpen om met een betere propositie hun marktbenadering te verbeteren. In 2015 is daarom gestart met de meerdaagse training “Meer werk in duurzaamheid”, in samenwerking met Bouwend Nederland en Uneto-VNI.

De themakeuze van de kennissessies wordt zoveel mogelijk afgestemd op de actuele vraagstukken van ondernemers. Om deze vraagstukken boven water te krijgen zijn begin 2015 alle ADV-deelnemers geënquêteerd en is eind 2015 een werksessie belegd in samenwerking met Nyenrode Business Universiteit (prof. Anke van Hal). Daarbij zijn tevens ervaringen met uiteenlopende energie-initiatieven uit heel Nederland gedeeld.

5 Financiële stand van zaken

Over de financiële stand van zaken is in een apart document gerapporteerd.

MEER INFORMATIE

- ADV-programma:
 - www.achterhoekduurzaamverbouwen.nl/images1/achterhoekduurzaamverbouwen/data/pdf/20131231%20ADV%20Voortgangsrapport%2031dec2013%20def.pdf
- ADV-buurtaanpak:
 - www.achterhoekduurzaamverbouwen.nl/images1/achterhoekduurzaamverbouwen/data/pdf/ADV-aanpak%20in%20buurten%20en%20kleine%20kernen.pdf
- Achterhoek Energiekansenkaart:
 - www.achterhoekduurzaamverbouwen.nl/Gericht-aan-de-slag-met-Energiekansenkaart.aspx?NL-1-682-0
- Achterhoekse Duurzame Huizenroute:
 - www.verduursaamenergieloket.nl/Huizenroute.aspx?NL-27-1051-0
- Duurzaamheids- en energiescans mkb-bedrijven:
 - www.verduursaamenergieloket.nl/Duurzaamheids--en-energiescan.aspx?NL-3-997-0
- ADV-website, facebook, twitter:
 - www.achterhoekduurzaamverbouwen.nl
 - www.facebook.com/AchterhoekDuuraamVerbouwen
 - <https://twitter.com/VerbouwDuurzaam>
- Website verduurSaam energieloket:
 - www.verduurSaamenergieloket.nl
 - <https://www.facebook.com/verduursaamenergieloket>
 - <https://twitter.com/verduurSaam>